

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83350,Szczeklik-Andrzej.html>
2021-12-09, 11:34

Szczeklik Andrzej

SZCZEKLIK Andrzej (29 VII 1938, Kraków – 02 II 2012, tamże), lekarz internista, filozof medycyny. Syn Edwarda, wybitnego lekarza, profesora, i Marianny (Marii) z Gruszczyńskich.

Absolwent średniej szkoły muzycznej w Krakowie w klasie fortepianu, zdecydował się iść w zgodzie z rodzinną tradycją za lekarskim powołaniem. W 1961 ukończył studia medyczne w krakowskiej Akad. Medycznej. Studia uzupełniające odbył jako stażysta w Monmouth Medical Center w New Jersey w USA (1962–63). Tam zapoznał się z najnowszymi osiągnięciami światowej interny. Miał też możliwość odbycia staży w Karolinska Institutet w Sztokholmie oraz na uniwersytecie w Uppsali. Mając jasny obraz, czym powinna być nowoczesna medycyna kliniczna, powrócił do Polski i znalazł pracę we wrocławskiej Akad. Medycznej. W pięć lat później doktoryzował się na wrocławskiej uczelni, tam też w 1969 uzyskał habilitację. Równocześnie w 1965 uzyskał I stopień specjalizacji z chorób wewnętrznych, II stopień w 1969. Do Krakowa powrócił 1972 i objął jako docent kierownictwo Kliniki Alergii i Immunologii Inst. Medycyny Wewnętrznej Akad. Medycznej w Krakowie. Dzięki wielu latom wyężonej pracy kierowanego przez Sz. zespołu stała się ona jedną z najnowocześniejszych i to nie tylko w Polsce. Jest do dziś miejscem, gdzie teoria medycyny spotyka się z praktyką, a nauka ze sztuką.

W 1974 Sz. został stypendystą University of North Carolina w USA. W 1979 został profesorem nadzwyczajnym. W 1985 przebywał jako profesor wizytujący w renomowanym ośrodku klinicznym uniwersytetu w Sheffield, a w 1986–89 pracował w King's College School of London. W 1989 został profesorem zwyczajnym i kierownikiem II Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych UJ w Krakowie.

W latach akademickich 1981/82–1983/84 był prorektorem

krakowskiej Akad. Medycznej. Sz. za jednoznacznie patriotyczną postawę został przez władze PRL ze stanowiska prorektora usunięty i poddany szykanom. W 1990–93 był rektorem Akad. Medycznej. Po utworzeniu Collegium Medicum został z jego ramienia prorektorem UJ i urząd ten sprawował w latach 1993–96. Był członkiem PAN i PAU, doktorem honoris causa Akad. Medycznej we Wrocławiu (1999), Akad. Medycznej w Warszawie (2001), Śląskiej Akad. Medycznej w Katowicach (2002), Uniw. Medycznego w Łodzi (2003) i UJ (2009). Należał do międzynarodowych towarzystw naukowych. W 1995 został członkiem honorowym The Royal College of Physicians. W 1997 za odkrycie genetycznego podłoża astmy oskrzelowej komitet naukowy czasopisma „Lancet” uhonorował go specjalną nagrodą. W 1998 uzyskał główną nagrodę Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej. W 2000 przyznano Sz. „Laur Jagielloński”, a w 2001 Amerykańska Akad. Alergii, Astmy i Immunologii wyróżniła go nagrodą „The Robert A. Cook Memorial Lectureship”. W 2008 został laureatem prestiżowej nagrody Clemensa von Pirqueta, przyznawanej za wybitne osiągnięcia na polu alergologii.

Sz. jest autorem i współautorem ponad 600 prac, często publikowanych w prestiżowych czasopismach, jak „Nature” czy „Lancet”. Był współautorem podstawowych opracowań monograficznych, jak *Prostacyclin Clinical Trails* (New York, 1985) czy *Eicosanoids, Aspirin and Asthma* (New York, 1998).

Główny obszar zainteresowań naukowych Sz. wiązał się z patogenezą, diagnostyką oraz terapią schorzeń układów krążenia i oddechowego. Już w 1975 przedstawił hipotetyczny model tłumaczący powstanie tzw. astmy aspirynowej. Wraz z prof. R.J. Gryglewskim i doc. G. Czerniawską-Mysik przez wiele lat prowadził badania nad tą właśnie postacią astmy, stosunkowo często pojawiającą się u osób dorosłych. Uczniowie zwrócili wówczas uwagę na zjawisko blokowania przez aspirynę produkcji enzymu cyklooksygenazy i przekonująco dowiedli jego związku z występowaniem astmy aspirynowej. Było to nowatorskie w skali światowej odkrycie wskazujące, że niekiedy obserwowana duszność u pacjentów, którzy zażywali aspirynę, nie ma w istocie podłoża immunologicznego, lecz jest reakcją organizmu powstałą w wyniku zablokowania syntezy prostaglandyny PGE₂

chroniącej oskrzela przed gwałtownym skurczem. Odtąd przyjęło się mówić w literaturze światowej o astmie cyklooksygenazowej.

Sz. w znacznym stopniu przyczynił się do wypracowania nowego modelu opisującego powstawanie we krwi trombiny, która stanowi jeden z podstawowych elementów biorących udział w powstawaniu zakrzepów. Wskazał także na swoiste zaburzenia w mechanizmie krzepliwości krwi w schorzeniach mających tło miażdżycowe. Wspólnie z prof. R.J. Gryglewskim wykonali w warunkach klinicznych eksperymentalne podanie prostacykliny i dokonali pierwszego na świecie opisu jej oddziaływania na ludzki organizm. Pierwszy przyjął prostacyklinę Gryglewski, jako drugi Sz. W krakowskiej klinice, po całej fazie badań kontrolnych, prostacyklinę wprowadzono do regularnego leczenia pacjentów.

Sz., współpracując z prof. M. Sanakiem, odkrył polimorfizm genetyczny syntezy leukotrienu C4. Polimorfizm ma istotne znaczenie przede wszystkim w farmakogenetyce. Jest bowiem odpowiedzialny za modyfikację terapeutycznej odpowiedzi leków o właściwościach blokujących receptory leukotrienowe, a znajdujących zastosowanie w leczeniu astmy oskrzelowej.

Sz. był autorem trzech niezwykle ciekawych książek: *Katharsis*, *Kore* i *Nieśmiertelność*. Stanowią one głęboką i frapującą dyskusję o medycynie, lekarzach, pacjentach oraz ludzkiej kondycji wobec choroby i cierpienia. Doczekały się tłumaczeń na angielski, francuski i niemiecki. Sz. medycynę pojmował holistycznie, jako ścisły związek nauki i sztuki, *physis* i *psyche*, nowoczesności i historii. Na trwałe wpisał się w pejzaż Krakowa, będąc przez wiele lat związany z Piwnicą pod Baranami. Chętnie grywał na fortepianie.

A. Białas: *Andrzej Szczeklik (1938–2012) – wspomnienie*, „Nauka” 2012, nr 2; *Członkowie Polskiej Akademii Nauk. Informator*, Kraków 2009; *PAUzAkademicka* 2012/157; *Współcześni uczeni polscy. Słownik Biograficzny*, Warszawa 2002 (IV); *Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej* 2012,

Vol. 122, Special Issue.

Ryszard Witold Gryglewski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)